

A TANFELÜGYELŐI SZAKVIZSGÁLAT.*

A népiskolai hatóságokról szóló törvény (1876: XXVIII.) 5. §-a a tanfelügyelő főbb teendőit a következőkben állapítja meg:

1. Köteles a tankerületében levő népoktatási *tanintézeteket meglátogatni* s azokban a népoktatási *törvények* pontos *végrehajtására felügyelni*.

2. Az *állami* népoktatási *tanintézetek irányában* a törvény, utasítás és rendeletek szerint *intézkedik*.

3. Az iskolában az oktatásra és *nevelésre* való szakszerű felügyeletet, illetőleg *főfelügyeletet gyakorolja*.

4. *Felügyel az iskolák külső ügyeinek* rendben tartására.

5. Bizonyos ügyekben a *községi hatóságoknál* és községi iskolaszékeknél *intézkedik*; a törvényhatósági járási tisztviselőkhöz az 1876: VI. t. 235. §-a értelmében rendeletet eszközöl ki.

6. Felügyel a népiskolákban a *közegészségi állapotokra*.

7. A *tanügyi statisztikai adatokat* bekivánja, egybeállítja.

8. A *tanítóképzők* igazgató-tanácsában elnököl.

Ugyanezen törvény 4. §-a szerint a *hitfelekezeti iskolák fölött az állami felügyeletet a közoktatásügyi miniszter a tanfelügyelő által gyakorolja*.

A törvény 5. §-a szerint a *tanfelügyelő a közigazgatási bizottságnak tagja* és tanügyi előadója.

Ezenkívül a *magyar nyelv tanításáról* szóló 1879: XVIII.; a *kisdedóvásról* szóló 1891: XV.; a *tanítói fizetések rendezéséről* szóló 1893: XXVI.; a *tanítók nyugdíjazásáról* szóló 1875: XXXII. és 1891: XLIII. törvénycikkek mind igen fontos teendőket szabnak a tanfelügyelő elé.

Ha már most a tanfelügyelőnek a törvények által megjelölt ily széleskörű hatáskörénél figyelembe vesszük, hogy a tanfelügyelőnek ezen hatáskört tagadhatatlanul nehéz nemzetiségi és felekezeti viszonyok között kell betöltenie, nyilvánvaló, hogy a közszolgálat ágai között a tanfelügyelői állás egyike a legfontosabbaknak, s ezen állást *jól betölteni* nem könnyű feladat.

Jól mondja a «Nemzeti állam és népoktatás» nagyérdemű

* Felolvastatott a Magyar Pädagogiai Társaságnak 1897. év január 16-án tartott nagygyűlésén.

írója, hogy: «kiváltképpen a tanfelügyelői állások betöltésénél kell a legnagyobb megfontoltsággal eljárni, mert — legyünk azzal tisztában — az összes külső államkormányzati és köszolgálati ágak közt (magyar) állami szempontból még megközelítőleg sem oly fontos egyik sem, mint a tanfelügyelői állás, mely, ha a szó komoly és magyar értelmében igazán be van töltve, a nemzeti kultúra és megizmosodás érdekeinek olyan szolgálatokat képes tenni, melyeket nem lehetne százezrekkel sem kellőképpen megjutalmazni!»

A köztisztviselők minősítéséről szóló 1883. évi I. tv. 8. §-a a népiskolai tanfelügyelőségek személyzetére nézve a *szakképzettség*et akkép állapítja meg, hogy népiskolai tanfelügyelő- és segéd-tanfelügyelőktől középiskolai vagy tanítóképző-tanári, polgári, vagy népiskolai tanítói képesítés, vagy valamelyik egyetemi tanfolyam bevégezése; a tollnokoktól a nyolcz osztályú középiskola végzése s érettségi bizonyítvány, vagy népiskolai tanítói oklevél kivántatik.

Összevetve már most a tanfelügyelő teendőit és feladatát az ezen állás betöltéséhez a törvény által megkívánt szakképzettséggel, be kell látnunk, hogy a törvényben körülírt szakképzettség, t. i. egyfelől tanári vagy tanítói képesítés, másfelől a jogi, theologiai, orvosi vagy mérnöki készütség egymagában még nem nyújt kellő biztosítékot arra, hogy az ily képesítésű egyén a tanfelügyelői állást kellően be fogja tölteni; mert sem a csupán pædagogiai jártasság és tanultság közigazgatási képesség és törvényismeret nélkül, — sem adminisztratív ügyesség és törvénytudás pædagogiai és tanügyi ismeretek nélkül, magukban egyáltalán nem elegendők, mert a tanfelügyelői pályán működésre, adott viszonyaink között, *egészen különleges szakképzettség kivántatik*

A most alkalmazott 67 tanfelügyelő között a következő képesítésűek vannak: doktori oklevéllel bir 14, okleveles ügyvéd 1, okleveles tanár 5, jogvégzett 17, végzett theologus 8, okleveles polgári iskolai tanár 2, okleveles tanító és jogi készütségű 1, okleveles tanító 13, két évi egyetemet vagy theologiát végzett 4, középiskolát végzett 2.

Nem bocsátkozom a tanfelügyelők működésének tüzetes kritikájába, de azt kénytelen vagyok konstatálni, hogy ily különböző készütségű személyzet mellett hazánkban *egységes szellemű tanfelügyeletről szó sem lehet*; a hány tankerület, úgyszólván annyi-féle képe van népoktatásunknak. És ez nem csoda, mert hiszen tanfelügyelőink egy része a különböző tankerületekben, különböző

irányban szerzett gyakorlat után jutott ezen állásba ; — más része minden előzetes gyakorlat és tájékozódás nélkül egyszerre valamely tankerület élére jutott, és saját egyéni nézete, felfogása szerint csinál «népoktatási politikát». A tanfelügyelői kar ezen különböző készültiségre vezethető vissza azon jelenség is, hogy az egyes tankerületekben a semmittevéstől a legszélsőbb túlhajtásig menő tanfelügyelői működés észlelhető.

Igen fontos érdek fűződik ahhoz, hogy a tanfelügyelői kar, a melynek szakszerű vezetésére van bízva a magyar népoktatásügy egységes, nemzeti szellemtől áthatott kifejlesztése, ezen állásra való szakszerű rátermettségüket, képességüket, — még mielőtt a tanfelügyelői állást elnyernék, annak rendje szerint igazolják ; más szóval, hogy *minden, a tanfelügyelői pályára aspiráló egyén, ha különben a minősítési törvényben megszabott elméleti képesség birtokában van, egy bizonyos idejű gyakorlati szolgálat után köteleztessék egy külön tanfelügyelői képesítő vizsgálat letevésére, és csak ezen külön képesítés birtokában legyen tanfelügyelővé kinevezhető.* Ily külön gyakorlati képesítő vizsgálat szervezésére és követelésére, a közoktatásügyi minisztert az 1883. évi I. tvez. 28. és 29. §-a feljogosítja. Más miniszteriumok ügykörében (pénzügy, kereskedelem, földmívelés, belügy) már vannak ily szakvizsgálatok szervezve, a melyek bizonyos állások elnyeréséhez elengedhetetlenek.

A fentebbieken kívül még egy okot hozok fel *a tanfelügyelői képesítő vizsgálat* mellett. Ugyanis mindinkább sűrűn hangzik a kívánság, hogy a népoktatás minden egyes tagoltsága számára külön szakfelügyelet szerveztessék. Tehát ezen áramlat külön felügyeletet kíván a kisdédóvás, külön az elemi oktatás, ismét külön a polgári iskolák és végre a tanítóképzők számára.

Elteltekintve azonban attól, hogy a szakfelügyeletnek ily széttagoltsága most pénzügyi okokból is majdnem lehetetlen, azon nézetemnek adok kifejezést, hogy a felügyeletnek ily széttagoltsága veszélyeztetné a népoktatás egységes vezetését és szellemét, a mi pedig elsősorú állami érdek ; mert hazánkban a népoktatásügy nem pusztán közművelődési kérdés, (mint más, egységes nemzeteknél), hanem főleg állami szempontból bir rendkívüli fontossággal. Egy kéznek kell tehát az egyes tankerületekben vezetnie az egész népoktatásügyet, hogy így módjában álljon a különböző népoktatási tényezők magyar közművelődési hatását az egész vonalon

szemmel kísérni, azt ily szellemben, egységes elvek alapján irányítani, vezetni s a különböző fokozatok egymásra hatását elbírálni.

Nem tagadható, hogy a mai külön szakfelügyeleti irányzatnak az a be nem vallott indító oka, hogy nem egy tanfelügyelőben hiányzik a szakszerű rátermettség; — nem egy esetben alsóbb képesítéssel bíró tanfelügyelő jogosítva van magasabb képesítésű tanítókkal bíró tanintézetek felett felügyeletet gyakorolni. De mihelyt a tanfelügyelői állás külön képesítő vizsgálatához lesz kötve, a fennebbi irányzat is elveszíti indító okát, s az egységes szellemű tanfelügyelet az egész vonalon biztosítható leendő.

Meg kell említenem, hogy a tanfelügyelők képesítő vizsgálatára már hazánkban sem új eszme. Igen alapos megokolással kívánta azt Molnár Aladár, a tanfelügyelői intézmény életbeléptetésének egyik kitűnő tényezője, «A népiskolai tanfelügyelet külföldön és hazánkban» című 1872-ben megjelent művében. Kívánta az ily szakvizsgálat létesítését a magyarországi néptanítók negyedik egyetemes gyűlése, s ez ügyben a közoktatásügyi miniszteriumhoz kérvényt is nyújtott be.

Áttérve most már a tanfelügyelői szakvizsgálatnak módjára szervezésére, e tekintetben van szerencsém a következő véleményt nyilvánítani:

A vizsgálóbizottság tagjait a közoktatásügyi miniszter nevezné ki; elnöke lenne az államtitkár, tagjai: egy pädagogiai szaktanár, egy egyetemi tanár a közigazgatási szakból, a közoktatásügyi miniszterium VI. ügyosztályának egy tagja, egy tanfelügyelő és egy iskolai orvos.

A tanfelügyelőségre képesítő vizsgálat tantárgyai lennének:

1. A kisdedővi és népoktatási törvények és ezek végrehajtása tárgyában kiadott miniszteri utasítások.
2. A hazai általános és iskolai statisztika.
3. A törvényhatóságokról, közigazgatási bizottságokról s a községekről szóló törvények s azon törvények, jogi esetek és kérdések ismerete, a melyek népiskolai szervezetünkben előfordulnak.
4. A hazai különféle egyházak szervezete és jogviszonyai.
5. Az összes népoktatási tanintézetek szervezete és tantervei.
6. Népiskolaismeret (a mit Kher «Praxis in der Volksschule»-nak nevez s a mely után Környei «A tanító az iskolában» című művét írta).

7. Néhány oly külföldi iskolai szervezetének s tanügyi igazgatásának főbb vonalokban való ismerete, a melyekben a tanügyi legelőrehaladottabb, p. o. Svájc, Németország, Hollandia, Belgium, Franciaország és Amerika némely államáé.

8. A magyar népiskolai tankönyvek és némely legnevezetesebb pädagogiai művek ismerete.

9. A nevelés és közoktatás története és különösen Comenius Amos, Locke és Rousseau (s a philantropisták), Pestalozzi, Diesterweg, és még néhány újabb rendszer ismerése, első sorban a Herbart-féle pädagogia.

10. A hazai közoktatás története Mária Terézia s a «Ratio educationis» kiadása óta.

11. Az iskolai egészségügy (hygienia).

Ezen képesítő vizsgálatra bocsátatnának oly jelöltek, a kik az 1883 : I. tvcz. 8. §-ában megkivánt minősítéssel bírnak s a tanfelügyelőségeknél akár mint tollnokok, akár mint segédtanfelügyelők, legalább egy évig gyakorlatilag működtek.

Örömmel jelzem a t. közgyűlés előtt, hogy dr. Wlassics közoktatásügyi miniszter a tanfelügyelői szakvizsgálat rendezésétől elvben nem idegenkedik, s hogy ezen kérdés már közelébb a közoktatási tanács elé kerül. Így tehát remélhető, hogy a tanfelügyeletnek ezen actualis kérdése a közel jövőben megoldásra jut.*

HALÁSZ FERENCZ.

MI HÁT A CZÉL A KÖZÉPISKOLAI NYELV-TANÍTÁSBAN?

I.

A legutóbbi öt évben mintha újra éledt volna a középiskolai nyelvtanítás körül folyó vita. Tanügyi lapjaink a problema fejtegetéseinek egész sorát közölték. A figyelemre méltó vélemények egynémelyike új szempontból is fel tudta a kérdést tüntetni. De átlag a ma uralkodó eszmék tolmácsává szegődött mindenki, a ki a dologhoz szólt. Az idegen nyelvek tanításának gyakorlati célja érdekében hangzott a legtöbb szó. Nem szándékom ezuttal e vélemények felett kritikát gyakorolni és ellenkező álláspontomat védeni. Csak egy sajtósági tünetre kívánok figyelmeztetni, mely a nyelvtanítás problémája körül támadt irodal-

* Ezzel átadjuk e fontos ügyet a nyilvános eszmecserének. Szerk.